

RÁDI JÓZSEF: Kalocsán Gemencről

Az elmúlt év végén jelent meg Rádi József: Kalocsán Gemencről című rendkívül munkaigényes, hatalmas gyűjtőmunkán alapuló, kiválóan szerkesztett hézagpótló műve. A vaskos kötet 600 oldalra rúg és 233 ábra; fényképek, korabeli térképek, tervrajzok, oklevelek teszik még értékesebbé a kiadványt. Kiadója a Pro-Invest Kft., megjelenését pedig az OTP Bank és a Gemenc Zrt. támogatta.

A szerző, Rádi József gyakornokként került a Dunaártéri Erdőgazdasághoz és ott is maradt nyugdíjazásáig. Valójában három cégnél dolgozott (Dunaártéri Állami Erdőgazdaság, Gemenci Állami Erdő- és Vadgazdaság, Gemenc Rt.) anélkül, hogy munkahelyet váltott volna. Kétévi erdőrendezői, illetve műszaki vezetői munka után 1968-tól 1993-ig erdészvezetőként tevékenykedett az erdőgazdaság bajszentistváni erdészeténél, majd a cég termelési vezérigazgató-helyettesévé nevezték ki és ebből a beosztásából ment nyugdíjba.

Pályafutása alatt az ártér és a Duna megszállott szerelmese lett, ezért kezdte kutatni annak múltját.

Rádi József kollégánk hároméves kalocsai levéltári kutatásainak eredményét osztja meg velünk könyvében. A bevezetőben idézett Illyés Gyula: Tolnai erdő című verse után a szerző így „A költő sorai mindent elmesélnek arról a csodálatos erdőről, melyben volt szerencsém 37 évet eltölteni. A Teremtő megadta a lehetőséget, hogy a munkám és a bobbim is ugyanaz legyen.”

A kötet alcíme szerint a Kalocsai Érseki Uradalom erdő- és vadgazdálkodásának történetét dolgozza fel az 1700-as évek végétől 1945-ig. A történelmi áttekintés után az érseki uradalom birtokait és gazdasági szervezetét vizsgálja fel. Ezt követően két nagy fejezetre bontva tárgyalja az itt folyó erdő- és vadgazdálkodást. Az együttesen közel 300 oldalas fejezetekből részletesen megismerkedhetünk a geológiai-, talajtani és hidrológiai viszonyokkal, az Alsó-Duna-ártér éghajlatával, az ide tartozó egykori erdők leírásával, az elmúlt évszázadok dunai áradásaival, de az uradalom csemetetermelési, erdőfelújítási, telepítési és fahasználati tevékenységével is. Az itt olvasottakból két érdekes részlet ragadta meg a figyelmemet, mégpedig, hogy 1892-ben (!) először vetettek az uradalom területén fekete diót, de a fa

értékesítését tárgyaló részből az is megtudható, hogy: „A „kótya-vetyén” (árverezésem) nyertes vevőknek ún. kaparásaik (vágásvezetők) végezték a kitermeléshez szükséges összes munkát, azaz a munkások szervezését, a parcelák kijelölését, bosztolást, felvételezést, ellenőrzést, napszámbejegyzését.” A vadgazdálkodási fejezetben külön részben található a történelmi adatok a vadaskerti és a szabadterületi vadgazdálkodásra vonatkozóan. Természetesen megismerkedhetünk a méltán híres szarvasállomány lelövési adataival és az eddig már három világrekord szarvasróféat adó Alsó-Duna-ártér első rekorderével, az 1891-es szálkai agancscsal, az egyes vadaskertek állományával, de az érseki konyhára annak idején beszállított vad mennyiségével is.

A szerző azonban nem elégszik meg az érseki uradalom erdő- és vadgazdálkodásának részletes tárgyalásával, hanem külön megjeleníti a térség halászatát, természetvédelmi vonatkozásait, valamint az erdei kisvasút és hajóüzem történetét.

A kötet külön kis gyöngyszeme a mellékjövedelem termeléséről szóló rész, ahol az idesorolható 27 tevékenységről, kezdve a faszénégetéssel, a lőtéri árendán, a pálinka- és serfőzde-, száloda-, csárda- és mészárszék-bérleten keresztül a méhészetig bezárólag hoz érdekes levéltári adatokat.

Az uradalom erdészeti és vadászati épületeit, hídjait, Gemenc kereszzeit is nagy alaposággal tárja elénk a könyv, gazdagon illusztrálva fényképanyaggal és a korabeli tervrajzok másolataival.

Az érseki uradalom üzemterveiről megtudhatjuk, hogy 1881-ben elsőként a bácsi erdőkre vonatkozóan készültek el, méghozzá a mellékletek tanúsága szerint nagy gondossággal.

A kötet kitér a Kalocsai Érseki Uradalom kapcsolatára az erdészeti oktatási intézményekkel, mint a Királyhalmi szakiskolával, a Selmechányai Akadémiával, később a Soproni Főiskolával.

Szívet melengető az a fejezet, ahol az Országos Erdészeti Egyesületre vonatkozóan részletesen is felidézi az 1874. évi, Kalocsán megrendezett egyesületi vándorgyűlés történéseit. Jó tudnunk, hogy az egyesületnek tagja volt a kalocsai érsek és valamennyi erdőmérnök

alkalma-
zottja is.

Gemenc életét mindig is meghatározták az árvizek, de nemcsak erről, hanem valamennyi abiotikus és biotikus károsításról találhatunk érdekes adatokat a következő fejezetben. Megtudhatjuk például, hogy 1862-ben a Gemenci erdőben 9 falkában 6 ezer birkát legeltettek, vagy hogy az 1943. évi nagy szárazság és takarmányhiány miatt engedélyezték az erdei legeltetést és makkoltatást.

A közgazdasági mutatókat tartalmazó részből valóban kitűnik, hogy az uradalom erdő- és vadgazdálkodása mindenkor hatékony volt. Például az erdészeti ágazat bevételarányos nyeresége 1913-ban 47%, míg 1914-ben 59%, sőt 1921-ben már kis híján 60% volt.

Talán a legszínesebb, legérdekesebb fejezete a könyvnek az Érseki Uradalom személyzeti leírása, ahol több egykori erdőmester aláírásait is megtalálhatjuk 1778. és 1941. között, az erdőinspektor 1836-ból származó írásbeli utasításából pedig rendkívül érdekes és ma is megszívlelendő leírásokat találhatunk. Itt látható e sorok írójának kedvence, az 1764-ből származó erdőcsősz és fatolvaj találkozását bemutató rajz is.

A rendkívül gondos munkát a könyvben előforduló régi mértékegységek átváltása, illetve az abban található latin és magyar szakszavak kifejtése zárja le.

Végezetül hadd idézzem Dr. Koncz Istvánnak, a kötetet ajánló sorait: „Fogadják úgy ezt a kitűnő munkát, ahogy a szerző a kezünkbe adta: alázattal, és akkor talán Önöknek is meg fogja adni a sors, hogy életútjukkal nyomot hagyjanak maguk után.”

Dr. Sárvári János
a Könyvtár őre